

Oponentský posudek disertační práce Evy Rozehnalové „Reliabilita a validita sociomapování komunikace: se zaměřením na vzájemné hodnocení uvnitř malých pracovních skupin”

Předně vítám záměr autorky zhodnotit reliabilitu a validitu sociomapování jako metody. Plán hypotéz, který předkládá v empirické části mi přijde rozumný a užitečný. Autorka má s metodou mnoho zkušeností a přehled o dosavadních výzkumech.

Jedná se o poměrně rozsáhlou práci (94 stran teoretické části, 73 stran empirické části), která obsahuje pět studií. Ve čtyřech případech se jedná o analýzy dříve nasbíraného materiálu, pro pátou studii byla sbírána data samostatně.

V teoretické části autorka představuje téma komunikace a dává jej do souvislosti s výkonem pracovních skupin. V další pasáži popisuje metody diagnostiky komunikace v malých skupinách. V poslední části stručně představuje metodu sociomapování jako metodu vizualizace, diagnostický nástroj a nástroj intervence ve skupině. Teoretická část je poměrně podrobná a může sloužit jako rozcestník pro zájemce o podrobné informace k metodám sociální psychologie. Škoda, že se autorka nepokusila podrobněji představit oblast analýzy sociálních sítí. Uvádí sice, že “samotné zařazení analýzy sociálních sítí do podkapitoly věnované metodám ... není zcela správné, jelikož vstupními daty mohou být jakákoliv data (s.70)”, nicméně v tom vidím podobnost právě se sociomapami. Některé další aspekty práce (např. vizualizace) by bylo zajímavé vidět i v kontextu jiných metod než je sociomapování.

Cílem 1. studie bylo zhodnotit přesnost zobrazení reálných dat a autorka ji srovnává s předchozí simulační studií (Höschl, 2010). Přesnost zobrazení je výrazně vyšší než u umělých dat a s rostoucí velikostí skupiny klesá pomaleji. Autorka výsledek vysvětluje častou symetrií hodnocení a pravděpodobnými vzorci (Heiderova teorie rovnováhy). S vysvětlením souhlasím, je ale škoda, že se v tom případě autorka nepokusila stejná data analyzovat dalšími metodami (PCA a MDS) podobně jako Höschl (2010). V předchozí části jeho výsledky (lepší výsledky sociomap oproti jiným metodám) vysvětluje právě schopností sociomap zobrazit asymetrii. Pokud asymetrie nejsou ve skutečnosti tak časté, možná na reálných datech nebude zjištěn rozdíl mezi různými metodami vizualizace.

Ve 2. studii autorka zjišťovala shodu posuzovatelů při čtení sociomap na souboru proškolených hodnotitelů. Tato studie mne moc nepřesvědčila. Předně zde není uvedeno, jak úspěšní byli hodnotitelé při vyplňování dotazníku - při vysoké úspěšnosti (snadnosti otázek) se dá očekávat i velká zjištěná shoda. Za druhé není jasné, proč se zaměřila na proškolené hodnotitele - pokud by výhodou sociomapování měla být přirozenost čtení výstupu ve formě mapy, zajímavá je právě interpretace mapy u laiků. Současné srovnání laiků a proškolených hodnotitelů by pomohlo kvantifikovat zlepšení po zaškolení do práce s metodou, zároveň lze očekávat, že při případném rozšíření metody by se mapy dostávaly do rukou laické veřejnosti často. Za třetí, jak byly vybírány otázky do dotazníku? Teoreticky: otázka „Komunikují spolu více A a B nebo C a D?” mi přijde také relevantní a nejsem si jist, zda je z metody založené primárně na pořadí dobře zodpověditelná. Pokud jsou data sbírána v rámci školení, předpokládám, že by bylo divné pokud by účastníci skórovali často špatně. Za čtvrté, v textu to není uvedeno (!), ale z textu dotazníku se zdá, že hodnotitelé pracovali nejen s mapou, ale s prohlížečem map na počítači. Není zde diskutováno, zda prohlížeč nenapomáhá zodpovídat některé otázky (klusterování).

Třetí studie se zaměřuje na retestovou reliabilitu dat, ze kterých sociomapy vycházejí. Reliabilita je zjišťována na dlouhodobém sledování 7 týmů. Výsledky studie považují za přehledné a informativní.

Ve čtvrté studii se autorka zabývá symetrií a konsistencí komunikačních škál. Pro analýzu používá Social Relation Model, který na pěti stranách představuje; tato část mne velmi zaujala.

Čtyři dosud zmíněné studie používaly data dříve nasbíraná autorkou či jejími kolegy. Z textu práce není zřejmé, jak byla tato data vybrána (např. zda se jedná o všechna uskutečněná měření nebo naopak kolik dat nebylo použito). Například studie 1 a 4 by teoreticky měly vycházet ze stejného počtu skupin (studie 1 vychází ze 131 skupin, studie 4 ze 133 resp. 126 skupin). Malé změny v počtech u studií 1 a 4 výsledky neovlivnily, ale například u studie 3 (dlouhodobé sledování 7 týmů) by dodatečná data mohla výsledky změnit.

V páté studii autorka zkoumala vliv závazku ke změně na frekvenci a spokojenost s komunikací na souboru 76 osob (nebo 72? - tabulka 19). Experiment považují za zajímavý a autorka se dobře vypořádává v problémy (někteří lidé nechtěli komunikaci měnit). Z hlediska statistického vyhodnocení postrádám údaje o effect size výsledků. Protože se ve výsledcích mluví o základních úrovních sledovaných proměnných i jejich změnách, vhodnějším grafickým znázorněním by byl graf interakcí.

K technickému zpracování bych měl několik výtek: Grafy neobsahují informace o rozptylech a/nebo počtech pozorování pro jednotlivé body/podmínky. Na některých grafech chybí hodnoty (s. 108 a 109; je chybou hodnotu 24 vynechat, i když žádná skupina neměla 24 členů). V některých případech je popis příliš zkratkovitý (s.111, „většina posuzovatelů byla ve věku do 30 let (16 z 29)“ – při tak malém rozdílu bych volil jinou formulaci).

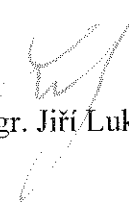
Je škoda, že výsledky studií nejsou publikované v relevantním odborném časopise, recenzní řízení by podle mého názoru pomohlo vylepšit detaily práce, do budoucna napomohlo lepšímu ukotvení metody a objektivnímu srovnání případných výhod oproti jiným metodám vizualizace/analýzy skupin.

Otázky k obhajobě:

- 1) Jakým způsobem se dají prezentovat sociomapy při zachování anonymity hodnocení (s.136)? Jaké údaje o hodnoceních ze ztratí a jaké zůstanou patrné?
- 2) Jaký vliv na zjišťování retestové reliability má užití Spearmanova nebo Pearsonova korelačního koeficientu?
- 3) Mohl být pokles ve změně frekvence komunikace (studie 5) způsoben tím, že data byla sbírána v letních měsících?

Celkově práci hodnotím jako zdařilou, která splňuje požadavky na dizertační práci.

V Praze 2.srpna 2013

Mgr. Jiří Lukavský, Ph.D.